

Κύριλλος και Μεθόδιος: η υπέρβαση του προσηλυτισμού (Έλενα Χατζόγλου-Μπαλτά, Θεολόγος - Δρ Φιλολογίας)

/ [Πεμπτούσια](#)

image not found or type unknown

Η δράση των αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου, τόσο η ιεραποστολική, όσο και η ευρύτερα εκπολιτιστική, αποτελεί ορόσημο στη ζωή των σλαβικών λαών της Ευρώπης. Σηματοδότησε την ένταξή τους στην οργανωμένη χριστιανική πνευματική παράδοση, και παράλληλα στη σφαίρα επιρροής της βυζαντινής αυτοκρατορίας.

Σκοπός της παρουσίασης αυτής είναι να αναδειχθούν οι προϋποθέσεις που διασφάλισαν την επιτυχημένη συνεργασία των δύο φωτιστών των Σλάβων με τους σλαβικούς λαούς, τα κριτήρια που έθεσαν οι ίδιοι για την ευόδωση του εκπολιτιστικού τους έργου, καθώς και οι συνέπειες της επιτυχίας αυτής. Όλα αυτά, αφού αναλυθούν, θα γίνει προσπάθεια να ενταχθούν σε μία πρόταση διδασκαλίας για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, με σκοπό τον μελλοντικό

εμπλουτισμό των σχετικών μαθημάτων σε ένα ουσιαστικότερο πλαίσιο αναφοράς.

Ξεκινώντας από την παραδοχή ότι είναι περιορισμένες οι αναφορές –και μάλιστα με κριτικό διδακτικό πνεύμα– για τους δύο αυτούς ιεραποστόλους, στα σχολικά βιβλία της β' Γυμνασίου και β' Λυκείου, όπου διδάσκεται το μάθημα της βυζαντινής/μεσαιωνικής ιστορίας, επισημαίνονται τα εξής.

Στο Γυμνάσιο τα ονόματα των δύο αυτών ιεραποστόλων αναφέρονται στο τρίτο κεφάλαιο του βιβλίου «Μεσαιωνική και νεότερη ιστορία»[1] και συγκεκριμένα περιγράφεται η ανάθεση σε αυτούς, από τον Μιχαήλ τον Γ', του εκχριστιανισμού των Μοραβών, αλλά δεν προσεγγίζονται κριτικά ούτε οι προϋποθέσεις, ούτε και οι ιστορικές και πολιτιστικές συνθήκες κάτω από τις οποίες συντελέστηκε αυτός ο εκχριστιανισμός. Το δε παράθεμα που χρησιμοποιείται από τον «Βίο» του Κωνσταντίνου αφορά την ανασκευή της θεωρίας των τριών γλωσσών (δηλαδή του δόγματος της τριγλωσσίας της τότε εκκλησίας της Ρώμης), χωρίς όμως αυτό να εντάσσεται ομαλά στην ύλη της ενότητας και χωρίς αυτή καθ' εαυτή η ανασκευή να αναδεικνύει την τεράστια σημασία της γλωσσικής αναμόρφωσης που επέτυχαν οι δύο αδελφοί με την επινόηση και εφαρμογή του σλαβικού αλφαβήτου.

Στις νέες οδηγίες[2] για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στο γυμνάσιο για το σχολικό έτος 2016-17 προβλέπεται το κεφάλαιο «Η διάδοση του Χριστιανισμού στους Μοραβούς και τους Βουλγάρους» να διδαχθεί σε μία διδακτική ενότητα με αξιοποίηση της διαδραστικής εφαρμογής «Φωτόδεντρο». Αυτή περιέχει κυρίως εποπτικό υλικό από τα σχετικά με τους αγίους μνημεία, στους τόπους όπου έδρασαν.

Πολλώ μάλλον απουσιάζει το κριτικό πνεύμα από την αναφορά στο βιβλίο Γενικής Παιδείας της β' Λυκείου, όπου θα ήταν άλλωστε και περισσότερο αναμενόμενο, ως μη ώφειλε, λόγω της ηλικίας και του γνωστικού επιπέδου των μαθητών. Στο σχολικό αυτό βιβλίο με τίτλο «Ιστορία του Μεσαιωνικού και του Νεότερου κόσμου (565-1815)»[3] γίνεται λόγος για την αποστολή ιεραποστόλων στη Μοραβία το 863, ύστερα από πρόσκληση του ηγεμόνα της χώρας Ραστισλάβου, και επισημαίνεται εν συνόψει ότι «ο βυζαντινός πολιτισμός, χάρη στο έργο των δύο αδελφών, πέτυχε να ριζώσει βαθιά. Οι Σλάβοι οφείλουν τις απαρχές της εθνικής φιλολογίας τους στους δύο αυτούς ιεραποστόλους»[4]. Σχετικό με αυτήν την πρόσκληση της ιεραποστολής είναι το παράθεμα από τον «Βίο Μεθοδίου», το οποίο πάντως δεν παραπέμπει σε κάποια κριτική αποτίμηση της αποστολής, όπως ούτε άλλωστε και οι δύο σχετικές ερωτήσεις που πλαισιώνουν τη διδακτική ενότητα.

Όμως, σύμφωνα με τις νέες οδηγίες για τη διδασκαλία του μαθήματος της ιστορίας στο Λύκειο εφέτος, το σχετικό κεφάλαιο, που φέρει τον τίτλο «Ο

εκχριστιανισμός των Σλάβων» αφαιρείται πλέον από τη διδακτέα ύλη[5]. Πρόκειται για μία ενέργεια που θέτει ορισμένα νέα δεδομένα στη στοχοθεσία της παρουσίασης αυτής. Έτσι ακολουθεί η παρακάτω πρόταση, με σκοπό να επανενταχθεί η ενότητα, εμπλουτισμένη και συνδεδεμένη περισσότερο με τις έννοιες της διαπολιτισμικότητας, της ετερότητας κ.λπ., καθώς στην παρούσα φάση, προέχει να επανέλθει το κεφάλαιο στη διδακτέα ύλη.

Ξεκινώντας από το πλαίσιο της διαθεματικότητας που έχει εφαρμοστεί στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, –ιδίως στα πειραματικά σχολεία–, καθώς και με αφορμή τη διδασκαλία σε πιλοτικό πρόγραμμα[6] προτάσεων διεπιστημονικού χαρακτήρα, θα μπορούσε να διευρυνθεί το πεδίο πρόσληψης του θέματος. Η πρότασή μας είναι να προσεγγιστούν σε μεγαλύτερο βάθος πτυχές του έργου των «φωτιστών των Σλάβων» και μάλιστα σε αναφορά και με τη σύγχρονη εποχή.

Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση λοιπόν, ιδίως μετά το 2011, που εφαρμόστηκαν πιλοτικά προγράμματα στη διδασκαλία των περισσότερων μαθημάτων, υπερτονίστηκαν έννοιες όπως διαφορετικότητα, ετερότητα, αποδοχή του άλλου, ανοχή απέναντι στο διαφορετικό, ρατσισμός και αντιρατσισμός, κοινωνικά και πολιτιστικά στερεότυπα κ.α. Σε μαθήματα όπως η λογοτεχνία και η ιστορία, ειδικά στο γυμνάσιο, καλούνται οι εκπαιδευτικοί να προσεγγίσουν θέματα και κείμενα υπό το πρίσμα αυτό της κοινωνικής ανεκτικότητας. Ωστόσο, το θεωρητικό υπόβαθρο δεν ανάγεται σε συγκεκριμένα ιστορικά πρότυπα, δεν συνδέεται ούτε με την ελληνική ούτε με τη χριστιανική πνευματική παράδοση, αλλά ερείδεται περισσότερο σε μία νεωτερικού τύπου ιδεολογία, με πολιτικές κυρίως προεκτάσεις.

Το γεγονός όμως ότι η περίπτωση των δύο αδελφών υπερβαίνει τα όρια μιας ιεραποστολής προσηλυτιστικού χαρακτήρα, τους καθιστά πρότυπα για τον τρόπο προσέγγισης της διαφορετικότητας. Βεβαίως, τα κίνητρα της πρόσκλησης των δύο ιεραποστόλων υπήρξαν σε μεγάλο βαθμό πολιτικά. Αυτό είναι γνωστό και συχνά επισημαίνεται κατά τη διδασκαλία στην τάξη. Αυτό όμως που δεν προσιδιάζει με τους «κανόνες» της πολιτικής είναι ο τρόπος που οι δύο αδελφοί ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα και οι αρχές που έθεσαν κατά την εφαρμογή του έργου τους, οι οποίες υπαγορεύθηκαν από τη χριστιανική πνευματικότητα και όχι από πολιτική σκοπιμότητα.

Θα πρέπει επίσης η δράση των δύο αυτών προσωπικοτήτων να εντάσσεται πλήρως στο γενικότερο ιστορικό πλαίσιο της εποχής[7], ενώ είναι χρήσιμο να τονίζεται κατά τη διδασκαλία, ότι η είσοδος των σλαβικών λαών στην ορθοδοξία και στη σφαίρα επιρροής του Βυζαντίου (με την ευρεία έννοια φυσικά και με σεβασμό στα ιδιαίτερα εθνολογικά τους στοιχεία), αποτελεί ένα από τα πιο καθοριστικά γεγονότα της παγκόσμιας ιστορίας.

Σημειώσεις

[1] *Ιωάννης Δημητρούκας - Θουκυδίδης Ιωάννου, Μεσαιωνική και νεότερη ιστορία, β Γυμνασίου, βιβλίο μαθητή, Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα, σελ. 39-40· βλ. και Μεσαιωνική και νεότερη ιστορία, β Γυμνασίου, βιβλίο εκπαιδευτικού, Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα, σελ. 63-64.*

[2] *Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (πράξη 35/2016), Οδηγίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στο γυμνάσιο για το σχολικό έτος 2016-17, σελ. 20.*

[3] *Ιστορία του Μεσαιωνικού και του νεότερου κόσμου (565-1815), β Γενικού Λυκείου, βιβλίο μαθητή, Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα, σελ. 34· βλ. και Ιστορία του Μεσαιωνικού και του νεότερου κόσμου (565-1815), β Γενικού Λυκείου, βιβλίο του καθηγητή, Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα, σελ. 45-46, 68.*

[4] *Ιστορία του Μεσαιωνικού και του νεότερου κόσμου (565-1815), β Γενικού Λυκείου, βιβλίο μαθητή, ο.π.π.*

[5] *Εισήγηση του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (πράξη 35/2016 του Δ.Σ.), Οδηγίες για τη διδασκαλία της Ιστορίας (Α , Β Ήμερήσιου ΓΕΛ και Α , Β Έσπερινοῦ ΓΕΛ) για το σχολικό έτος 2016-17, σελ. 28.*

[6] *Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας και της Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο, Αθήνα 2011, σελ. 88.*

[7] «βρισκόμαστε σε μία από τις μεγαλύτερες περιόδους του Βυζαντίου...στο μεταίχμιο εκείνο, όπου το Βυζάντιο δεν είναι πια ρωμαϊκό, με την έννοια της εμμονής στις ρωμαϊκές παραδόσεις, ...και δεν είναι ακόμη ελληνικό» (Βασιλείου Λαούρδα, Κύριλλος και Μεθόδιος οι ιεραπόστολοι των Σλάβων, Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών. Ίδρυμα Μελετών Χεσονήσου του Αίμου αρ. 96, Θεσσαλονίκη 1966, σελ. 13).

Παρατήρηση: Το παρόν αποτελεί το πρώτο μέρος της εισήγησης της γράφουσας στο Διεθνές Διαπανεπιστημικό Ελληνορωσικό Συνέδριο με θέμα: «Η ιεραποστολική, φιλολογική και πολιτιστική προσφορά των αγίων Ισαποστόλων Κυρίλλου και Μεθοδίου στους Σλάβους. Αφετηρία για την εμβάθυνση των σχέσεων Ελλάδας - Ρωσίας», Πατριαρχική Ανώτατη Εκκλησιαστική Ακαδημία Κρήτης - Ινστιτούτο Ελληνικής Γλώσσας, Ορθοδόξου Θεολογίας και Πολιτισμού. Ηράκλειο, 4-6 Νοεμβρίου 2016